

**TABIAT O'QUVCHILARINI HAR TOMONLAMA KAMOL
TOPTIRISHDA ASOSIY OMIL SIFATIDA**

Andijon davlat pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 308-guruh talabalari

Jaloldinova Madina

Annotatsiya: *Ushbu maqola tabiatni o'rganishning o'quvchilarni har tomonlama kamol toptirishdagi ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada tabiat bilan bevosita muloqot qilish, kuzatish va tadqiqot o'tkazish orqali o'quvchilarda ekologik savodxonlik, ilmiy dunyoqarash, estetik tuyg'ular, axloqiy qadriyatlar va vatanparvarlik hissini shakllantirish metodikasi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalari va ularning tabiat ta'limini boyitishdagi roli yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *Tabiat, har tomonlama kamol toptirish, ekologik ta'lim, ilmiy dunyoqarash, axloqiy tarbiya, estetik tarbiya, vatanparvarlik.*

Annatation : *This article analyzes the importance of studying nature in the holistic development of students. It examines the methodology of fostering ecological literacy, a scientific worldview, aesthetic sensibilities, ethical values, and patriotism in students through direct interaction with nature, observation, and research. The article also highlights modern educational technologies and their role in enriching nature education.*

Ingliz tilida: *Nature, holistic development, ecological education, scientific worldview, moral education, aesthetic education, patriotism.*

Kirish

Insoniyatning o'tmishidan hozirgi kuniga qadar tabiat har doim bilim manbai, ilhom parisi va tarbiya vositasi bo'lib kelgan. Bolalikdan tabiat bilan muloqotda bo'lish, uning qonuniyatlarini o'rganish va unga mehr qo'yish shaxsning har tomonlama kamol topishida muhim rol o'ynaydi. Tabiatshunoslik fanlari o'quvchilarga dunyoni ilmiy jihatdan tushunishga yordam beradi, shu bilan birga,

ularda mas'uliyat, ehtiyotkorlik, sabr-toqat va go'zallikka intilish kabi fazilatlarini shakllantiradi. Bu maqola tabiatni o'rganishning o'quvchilarni har tomonlama kamol toptirishdagi asosiy omil sifatidagi ahamiyatini chuqur tahlil qilishga qaratilgan.

Asosiy qism

Tabiat o'quvchilarni har tomonlama kamol toptirish uchun cheksiz imkoniyatlarga ega bo'lgan noyob "maktab"dir. Bu jarayon bir necha yo'nalishda amalga oshadi. Ekologik savodxonlik va mas'uliyatni shakllantirish. Tabiatni bevosita kuzatish va o'rganish orqali o'quvchilar tirik organizmlarning o'zaro bog'liqligini, ekosistemalarning nozik muvozanatini tushunadilar. Inson faoliyatining atrof-muhitga ta'sirini anglash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik muammolarni hal qilishga mas'uliyat bilan yondashish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu ularda Yer sayyorasining kelajagi uchun shaxsiy mas'uliyat hissini uyg'otadi. Ilmiy dunyoqarash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Tabiatdagi jarayonlarni (masalan, fotosintez, suv aylanishi, ob-havo o'zgarishlari) ilmiy nuqtai nazardan tushuntirish o'quvchilarda ilmiy dunyoqarashni shakllantiradi. Kuzatishlar, tajribalar va tadqiqotlar o'tkazish orqali o'quvchilar gipotezalar qo'yish, ma'lumotlarni tahlil qilish va xulosa chiqarishni o'rganadilar. Bu ularda mustaqil fikrlash, tahlil va tanqidiy yondashuvni rivojlantiradi.

Estetik va ma'naviy tarbiya. Tabiatning go'zalligi (gullar, manzaralar, hayvonlar) o'quvchilarda estetik tuyg'ularni rivojlantiradi. Ular san'at va tabiat o'rtasidagi bog'liqlikni his qila boshlaydilar. Tabiatdagi uyg'unlik va tartibni tushunish o'quvchilarda ichki xotirjamlik, hurmat va minnatdorlik hissini uyg'otadi. Bu ularning ma'naviy va axloqiy kamolotiga hissa qo'shadi.

Axloqiy qadriyatlarni shakllantirish. Hayvonlarga, o'simliklarga va umuman, barcha tirik jonzotlarga nisbatan g'amxo'rlik qilish, ularni himoya qilish tuyg'usi o'quvchilarda shafqat, rahm-shafqat va mas'uliyatni tarbiyalaydi. Tabiat qonuniyatlariga rioya qilish va unga zarar yetkazmaslikni o'rganish orqali ular umuminsoniy axloqiy me'yorlarni o'zlashtiradilar.

Vatanparvarlik hissini mustahkamlash. O'z vatanining tabiati, uning noyob ekosistemalari va bioxilma-xilligini o'rganish o'quvchilarda tug'ilib o'sgan yurtiga

bo'lgan muhabbat va faxr tuyg'usini mustahkamlaydi. Ular o'z yurtining tabiati boyliklarini asrab-avaylashning muhimligini anglaydilar.

Jismoniy va ruhiy salomatlikni yaxshilash. Tabiatda o'tkaziladigan sayrlar, ekskursiyalar va amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarning jismoniy faolligini oshiradi. Tabiiy muhitda bo'lish stressni kamaytiradi, diqqatni jamlash qobiliyatini yaxshilaydi va ruhiy tetiklikni ta'minlaydi.

Muhokama

Tabiatni o'rganish o'quvchilarni har tomonlama kamol toptirishda asosiy omil bo'lsa-da, bugungi kunda bu jarayonni samarali tashkil etishda bir qancha muammolar mavjud. Urbanizatsiya, bolalarning tabiatdan uzoqlashishi va zamonaviy texnologiyalarga haddan tashqari bog'lanib qolishi ularning tabiat bilan bevosita muloqotini cheklamoqda.

Shu sababli, ta'lim tizimida tabiat ta'limiga bo'lgan e'tiborni kuchaytirish zarur. Bu borada zamonaviy kompyuter dasturlarini qo'llash va zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari dasturlarini qo'llash muhim ahamiyatga ega. Matkarimov J.S.ning tadqiqotlari ushbu texnologiyalarning ta'lim jarayoniga integratsiyasini qanday amalga oshirish mumkinligini ko'rsatadi. Virtual sayohatlar, interfaol simulyatsiyalar, 3D modellar va onlayn resurslar o'quvchilarga tabiatni bevosita ko'ra olmasalar ham, uni chuqur o'rganish imkonini beradi. PREZI saytida taqdimot tayyorlash kabi vositalar esa o'quvchilarning tabiat haqidagi bilimlarini va tadqiqot natijalarini vizual tarzda taqdim etishga yordam beradi.

Solaydinovich M.J.ning tabiiy fanlarning shakllanishiga oid qarashlari ham shuni ko'rsatadiki, tabiatni o'rganish har doim insoniyat taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lgan. Tabiatni ilmiy jihatdan tushunish insonning dunyoqarashini kengaytiradi va uni yanada mukammal shaxs sifatida shakllantiradi.

Biroq, texnologiyalar tabiat bilan bevosita muloqotni to'liq almashtira olmaydi. Ekskursiyalar, dala mashg'ulotlari, tabiat burchaklarini tashkil etish va loyihaviy ishlar orqali o'quvchilarni tabiatga yaqinlashtirish, ularda kuzatish va tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish muhimdir.

Xulosa

Tabiat o'quvchilarni har tomonlama kamol toptirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. U nafaqat ilmiy bilimlarni beradi, balki ekologik savodxonlikni, ilmiy dunyoqarashni, estetik tuyg'ularni, axloqiy qadriyatlarni va vatanparvarlik hissini shakllantiradi. Bugungi kunda zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda tabiat ta'limini boyitish imkoniyatlari mavjud. Biroq, texnologiya bilan bir qatorda, o'quvchilarni tabiatga bevosita jalb qilish, ularda kuzatish, tadqiqot va kashfiyot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhimdir. Kelajakda tabiat ta'limiga e'tiborni kuchaytirish, bolalar va yoshlarni tabiat bilan uyg'unlikda yashashga o'rgatish orqali biz har tomonlama kamol topgan shaxslarni tarbiyalashimiz va sayyoramizning barqaror kelajagini ta'minlashimiz mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Solaydinovich, M. J. (2024). THE VIEWS OF UZBEK AND FOREIGN SCIENTISTS ON THE FORMATION OF NATURAL SCIENCES. *Multidisciplinary and Multidimensional Journal*, 3(3), 44-48.
2. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG 'ULOTLARIDA ZAMONAVIY KOMPYUTER DASTURLARINI QO 'LLASH.
3. Matkarimov, J. S. (2024). TA'LIM MASHG 'ULOTLARIDA ZAMONAVIY AXBOROT KOMMUNIKASIYA TEXNOLOGIYALARI DASTURLARINI QO 'LLASH.
4. Matkarimov, J. S. (2024). PREZI SAYTIDA TAQDIMOT TAYYORLASHNING DASTLABKI TUSHUNCHALARIGA OID. *INTERNATIONAL SCIENCES, EDUCATION AND NEW LEARNING TECHNOLOGIES*, 1(12), 42-46.
5. Orr, D. W. (1992). *Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World*. State University of New York Press.
6. Sobel, D. (2004). *Place-Based Education: Connecting Classrooms & Communities*. Orion Society.
7. Louv, R. (2005). *Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder*. Algonquin Books.